

Greșeli generate de formele bilingvismului

**Autori: Elena Hodinitu
Valentina Cuciuc**

”O armată de ocupație se retrage, o limbă impusă cu forța într-o societate rămâne ca o rană deschisă, greu de vindecat.”

George Damian

Prezenta comunicare relatează despre știința bilingvismului în Republica Moldova, apărut în urma difuzării pe scară largă a limbilor internaționale.

Corect, limpede și frumos poate să-și redea gândurile numai acela care stăpânește limba sub toate aspectele ei, care cunoaște normele ei literare, stabilite de uzul general pe parcurs de secole [1].

Precizia în exprimare, puritatea vocabularului, claritatea înțelesului, corectitudinea gramaticală, înlănțuirea logică a ideilor sunt criteriile de bază ale unei limbi literare. Mizând pe acești factori, lingvistul Silviu Berejan relevă un șir de cauze de profilare a erorilor în utilizarea unităților lexicale:

- necunoașterea sau cunoașterea superficială a sensului, care duce la folosirea inadecvată a cuvintelor, la atribuirea unor sensuri improprii unităților de vocabular;
- tendința unor vorbitori de a utiliza termeni neologici, fără a le pătrunde sensul deplin;
- neglijarea particularităților semantice ale cuvintelor în cadrul frazeologismelor și înlocuirea cu echivalentele semantice arbitrare sau prin calcuri directe;
- calcierea greșită a verbelor reflexive, calchieri semantice.

În condițiile actuale din R. Moldova cunoașterea și propagarea limbii literare este o necesitate imperioasă, deoarece au pătruns în limbajul literar foarte multe elemente și forme uzuale greșite, fie sub influența limbii ruse, fie din cauza neglijenței

vorbitorilor. Astfel, înrădăcinându-se în limbajul uzual, acele forme greșite duc la devierea normelor limbii literare.

Cunoscutul filolog german Klaus Heitmann în lucrarea ”Limbă și politică în Republica Moldova” tradusă de Gr. Chiperi, Marcu Gabinschi, Orlando Balaș, menționează: ”Ceea ce atinge în mod deosebit pe intelectualii moldoveni în legătură cu starea de inferioritate a limbii lor comparativ cu cea rusă este rolul de cenușăreasă al limbii în învățământul public... un resentiment deosebit este exprimat pe larg acolo unde se discută problema învățământului profesional și cel superior. Bineînțeles că problema limbii de predare în învățământul mediu și cel superior este în mare măsură identică cu cea a limbajelor profesionale, a terminologiei profesionale, acestea nu pot fi examinate decât împreună” [2].

Bilingvismul, prin definiție, este o formă de manifestare a contactului dintre două limbi, a coexistenței acestora, fie în plan individual, fie în plan social.

Se consideră că o persoană este bilingvă atunci, când stăpânește în egală măsură două limbi, care îi sunt ca limbi materne. Când nivelul de cunoaștere este egal se poate vorbi despre un bilingvism simetric – situație contestată de mulți specialiști, care consideră că practic este imposibil ca cineva să cunoască în egală măsură două sau mai multe limbi – acesta ar putea fi un ideal de care ne putem apropia foarte mult, fără însă a-l atinge vreodată.

De cele mai multe ori competențele bilingvilor sunt asimetrice, adică una dintre limbi este pe poziții mai puternice, fiind mai bine stăpânită. Această situație are loc și în cazul alolingvilor care utilizează cele două limbi pe care le posedă, în cadrul activității profesionale și în viața cotidiană.

În cadrul bilingvismului, gradul de cunoaștere și abilitățile de comunicare ale vorbitorilor depind de mai mulți factori, inclusiv de forma de bilingvism. În cazul dat putem vorbi de două forme de bilingvism:

- bilingvism național rus, când băștinașii în afară de propria lor limbă, cunosc și utilizează în mod curent limba rusă, care a fost până nu demult limba oficială a statului U.R.S.S.. Reieșind din acest context putem explica unele erori frecvente în limbajul vorbitorilor de limbă română [3].

Exemplu:

- **Baton** în limba literară română nu are semnificația de „franzelă”, folosită de limbă română, care a preluat acest sens din limba rusă. În DEX vom găsi doar următoarea explicație: **baton** „*bucată (de vanilie, de ciocolată, de ceară) lunguiață sau în formă de bastonaș.*”
- **Bal**, folosit cu sensuri pe care nu le posedă. Este vorba de cazurile când prin **bal** se are în vedere ceea ce semnifică rusecul „балл”, în contexte de tipul: “у него девять баллов по математике”, „средний балл”. În exemplele rusești citate se înțeleg anumite realități școlare și se face referire la note, examene. Anume în asemenea contexte apare, greșit, cuvântul **bal** și în limbajul multor vorbitori de limbă română, care discută despre „**balul mediu**”, „**bal de trecere**” sau „**mi mai trebuia o jumătate de bal**”. Aceste enunțuri sunt cel puțin alogice, căci cuvântul **bal** are doar o singură semnificație uzuală, cităm din DEX: „*petrecere (publică) cu dans, organizată seara sau noaptea*”.

În alte cazuri „балл” are semnificația de punct, mai ales când este vorba de competiții, concursuri în cadrul cărora se acordă un anumit număr de puncte pentru fiecare probă. Iar pentru a desemna învingătorul, se face suma punctelor acumulate, primul ieșind, evident, cel cu un număr mai mare de puncte (nu de **baluri**). Așadar, în mediul școlar vom vorbi despre **note, puncte, media generală, nota de trecere (la admitere), o jumătate de punct, fără baluri**.

O altă formă care generează o serie de greșeli semantice este bilingvismul rus – național. Cunoscând foarte bine situația

vorbitorilor alolingvi, referitor la posedarea insuficientă a limbii române, am sesizat o serie de greșeli:

Exemplu:

- În ultimul timp verbul **a primi** se folosește tot mai des cu sensuri improprii, calchiate după modelul lui **принять**:

a primi o lege (принять закон) – a adopta o lege

a primi o hotărâre (принять постановление) – a adopta o hotărâre

a primi măsuri (принять меры) – a lua măsuri.

- Verbul **a calcula - a reuși întrebarea** nu este mai puțin ridicol decât **a se citi**. Pentru rusescul **решить** se găsește un echivalent care se aseamănă după aspectul sonor, dar din contextul semantic **a reuși** nu are nimic comun cu **решить**. Pentru rusescul **вопрос** se găsește în calitate de echivalent românescul **întrebare**. Cuvântul **решить** în cazul de față se traduce prin **a rezolva**. Iar cuvântul **вопрос** are în limba română mai multe echivalente:

Я ему задал **вопрос**. I-am pus **o întrebare**.

Наш институт занимается **вопросами** теоретической физики. Institutul nostru se ocupă de **probleme** ale fizicii teoretice.

Данный **вопрос** меня интересует. **Chestiunea** în cauză mă interesează.

Рассмотреть **вопрос**. A examina **problema, chestiunea**.

În ambele forme de bilingvism, vorbitorul se bazează în comunicare pe competențele și performanțele sale din prima limbă, competențe pe care le adaptează la limba a doua. Deci, comunicarea are loc fie prin română în limba rusă, fie prin rusă în limba română.

În condițiile de bilingvism social român-rus în cadrul vocabularului se folosesc cuvinte, sintagme și expresii uzuale, care fac parte din așa-numitul fundal al comunicării. Aici intră multe clișee și „automatisme” verbale, formule curente în limbajul vorbitorilor de limbă română ca urmare a situației politice. Chiar dacă multe din aceste cuvinte și expresii au echivalente în limba

română, numeroșii vorbitori le utilizează cu forma lor originală, conformându-se unei tradiții de comunicare și, nu în ultimul rând, pentru că le consideră mai expresive și, prin urmare, cu o putere comunicativă sporită. Acestea sunt: o serie de „sovietisme”: **subotnic, comsomol**, care astăzi dispar de la sine; „rusisme” care se mențin relativ constant în uzul vorbitorilor de limbă română: **cașă, pirojoc, sutcă, blinele**; expresii fraziologice traduse mot-a mot: **s-a dus după bani lungi** (за длинным рублем) = după câștig ușor, **n-a dat cu fața în glod** (не ударил лицом в грязь) = nu s-a făcut de rîs.

În concluzie, am vrea să etalăm niște gânduri, în viziunea noastră foarte sugestive, ce aparțin lui G. Damian: ”Zecile de ani de propagandă împotriva limbii române își arată acum efectele pe termen lung. Așa că nu trebuie să ne mirăm dacă întâlnim persoane care se rușinează de limba lor maternă și fug în scuza bilingvismului”.

Drept soluții în aplanarea bilingvismului patologic ar fi modificarea legii și obligarea prin lege a fiecărui cetățean, care optează pentru cetățenia statului sau care deja a obținut-o, să treacă un examen prin care să demonstreze asimilarea limbii statului.

Bibliografie/sitografie:

1. Mihăiescu N., *Abateri de la exprimarea corectă*, București.
2. Bidu – Vrânceanu A., *Dicționarele bilingve din perspectiva metalexicografiei*, vol. I-II, p. 5-10.
3. Condrea I., *Cultivarea limbii*, 2003, p. 110-113.
4. www.timpul.md
5. www.limbaromana.md
6. www.moldova.org